

Comrades in arms?

Het diplomatieke steekspel tussen België en het Britse *Empire* in Afrika tijdens de Grote Oorlog

JEANNICK VANGANSBEKE

Doctorandus Geschiedenis – Universiteit Gent

---

1. INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

In deze bijdrage willen we ingaan op het belang van de relaties van België en Belgisch Congo met het Britse rijk en daarin vooral het dominion Zuid-Afrika, in de periode 1914-1918. Enerzijds was Zuid-Afrika een doorslaggevende bondgenoot in de Grote Oorlog, die tegen minister van oorlog Kitchener in, de regering in Londen overhaalde tot een offensief in Afrika. Anderzijds toont zelfs een vlugge blik op de Belgische naoorlogse literatuur dat het land als een politieke rivaal werd ervaren in de Congolese achtertuin, Katanga. In deze bijdrage onderbouwen we enkele stellingen over het belang voor de oorlog van de Belgische kolonie, Zuid-Afrika en het Verenigd Koninkrijk, en omgekeerd formuleren we ook standpunten over de invloed van de oorlog op hun relaties. Dit bestaat uit twee onderdelen.

1. Hoe verhielden de Britse, Belgische en Zuid-Afrikaanse ambities in Afrika zich tot elkaar en is er een verborgen agenda te halen uit de diplomatieke stukken?

2. Wie beheerste uiteindelijk dit pokerspel en wat was het resultaat?

Samengevat luidt de vraag hoe de driehoeksverhouding Londen-Le Havre-Pretoria de oorlog beïnvloedde, en omgekeerd. Samson publiceerde in 2006 haar doctoraat over de rol van Zuid-Afrika in de Grote Oorlog. Zij besteedt slechts een drietal pagina's aan de verhouding met België en Congo, en steunt daarvoor zwaar op het dagboek van koning Albert I en het al uit 1981 daterende boek van Sally Marks (1981).¹ Zij corrigeert aanzienlijk wat over de Britse politiek valt te lezen in de oudere studies van de Amerikaanse historicus Louis (1963). Terecht verwijt zij Louis onvoldoende aandacht te hebben besteed aan de rol van *India Office* en andere ministeries en uiteraard

---

¹ Van Overstraeten (R.) (ed.), *Les carnets de guerre d'Albert I*, Bruxelles, 1953.

Zuid-Afrika, maar merkwaardig genoeg vermeldt zij daarbij België niet. Paice (2007), biografie van Ewart Grogan, de Britse verbindingsofficier bij de Belgen, besteedt meer aandacht aan de Belgen in zijn *magnum opus* over de *Tragedy of the Great war in Africa*. Hij onderzocht zelfs Portugese archieven. Des te opvallender is dat hij de rijke maar niet erg toegankelijke Belgische archieven niet consulteerde.

De reden dat in al die onderzoeken nauwelijks aan de impact van de Belgische bondgenoot aandacht wordt besteed, is natuurlijk dat weinig vernieuwends over de Belgische diplomatie in Afrika in die jaren is verschenen. Zelfs onder de tijdgenoten waren weinigen zich bewust van de rol van Afrika. Minister van kolonies Renkin schreef geen memoires, in tegenstelling tot zijn rivaal en bevoorrecht getuige, baron Beyens, gewezen minister van buitenlandse zaken.² De Britse militaire historiografie, met o.a. het doctoraat van Ross Anderson (2004), doet erg neerbuigend over Belgen en Portugezen, in de lijn van Andersons leermeester Hew Strachan. De Franse specialist van Afrika in de Eerste Wereldoorlog Marc Michel stelde een bijna totale afwezigheid van studies over Belgisch Congo tijdens de Eerste Wereldoorlog vast (Michel, 1998, 155).³

Men zou daarom ten onrechte kunnen besluiten dat alle strategisch-militaire en, in mindere mate, diplomatieke beslissingen over Afrika in Londen en Pretoria vielen. Samson (2006) wil overigens niet enkel Louis' (1963) maar ook Hyams (2003) studie naar het falen van de Zuid-Afrikaanse expansie verbeteren. Hyam beschikte immers enkel over Britse bronnen. We mogen ervan uitgaan dat de rol van Zuid-Afrika duidelijk en volledig is in kaart gebracht door Samson. Maar een definitief beeld van deze diplomatieke geschiedenis veronderstelt dat de druk vanuit Belgisch Congo om tegen Duits Oost-Afrika een offensief te openen, en de rol van Portugal niet worden vergeten. Het diplomatieke steekspel rond Centraal en zuidelijk Afrika was te ingewikkeld om correct te kunnen weergeven wanneer het perspectief vernauwd wordt tot twee landen.

Daarbij moeten we nog opmerken dat in Londen een hevige rivaliteit woedde tussen War office, Foreign office, Colonial office en zelfs het India Office, dat Kenya als Indische kolonie onder zijn bevoegdheid wilde krijgen (Cross,

---

² Beyens (E.), *La question africaine: le Portugal, l'État indépendant, le Congo belge, l'avenir du Congo*, Paris, 1918; Beyens (E.), *Deux années à Berlin*, Paris, 1931; Beyens (E.), *Un diplomate belge au service de son pays, le Baron Beyens*, Bruxelles, 1981.

³ Hij wijst enkel op het artikel van Jewsiewicki (1986, 461-473).

1968, 85). Het Colonial office had meer van een club dan van een ministerie (*Ibid.*, 22). Hoewel de Zuid-Afrikaanse regering haar beleid als 'Brits' omschreef en verplicht was het Britse buitenlandse beleid te volgen, had zij wel degelijk een eigen agenda.

De archieven van buitenlandse zaken in Londen en Brussel en van de Force Publique zijn het meest aangewezen om na te gaan wat België en Congo betekenden in de imperiale krabbenmand. Ook enkele belangwekkende documenten uit de Britse parlementaire archieven, met name de papieren van Lloyd George, brachten opheldering over de wisselwerking tussen Belgisch en Brits beleid. Het onderzoek is chronologisch opgebouwd omdat de relaties die we bestuderen geleidelijk wijzigden.

2. DE BRITSE EN BELGISCHE PUBLIEKE OPINIE IN DE ZOMER VAN 1914

In het Verenigde Koninkrijk verwezen de grote staatsmannen graag naar de publieke opinie. Hoewel de Britse publieke opinie voor de oorlog uitgesproken actief was rond twee buitenlandse thema's, Zuid-Afrika en Congo, nam na 1911 de binnenlandse agenda en de Ierse kwestie zo de aandacht in beslag dat de buitenlandse politiek (Congo, ontwapening,...) aan belang inboette, ondanks de inspanningen van E. Morel en A. Ponsonby. Toch dreef precies in die jaren de Duits-Oostenrijkse diplomatie in de Balkan en in Afrika de Entente tot steeds nauwere samenwerking en bewapening. Was Frankrijk in de Bosnische crisis nog niet bereid de Anglo-Russische politiek te steunen, na Agadir was het dat wel. In 1913 was Morels *Congo Reform Association* ontbonden en had Londen Belgisch Congo erkend in de duidelijke verwachting van een Europese oorlog, waarbij het van belang was dat de Belgen een Duitse opmars zouden vertragen (Thomas, 1953, 157 e.v.).

In augustus 1914 hielp Belgisch Congo bij de verdediging van het Britse Empire, met name bij het Rhodesische Abercorn, maar was misnoegd over die passieve rol. De lokale Britse autoriteiten daar vroegen om Belgische hulp vanuit het naburige Katanga, tot aanvankelijke ontsteltenis van de regering in Londen.

Er heerste compleet vertrouwen in de geallieerde overwinning in heel Congo, stelde de Britse zaakgelastigde in Boma Castens in een verslag op 14

september 1914 vast.⁴ De communicatie met Europa was verbroken. De gouverneur-generaal schuwde alle optreden maar de autoriteiten hogerop de rivier waren op eigen houtje in actie getreden tegen Duitse aanwezigheid daar, door alle Duitsers in Kinshasa te ontwapenen. Er was ook geweld tegen hen gepleegd. De Britse houding in de oorlog werd enorm gewaardeerd, rapporteerde hij. Belangrijker was uiteraard dat Congo bereid bleek tot de militaire assistentie die Rhodesië vroeg voor de verdediging van het *Empire*. Villiers, de Britse ambassadeur bij de Belgische regering, drong aan om Belgische troepen zo lang mogelijk in Rhodesië te houden. Ondertussen was de gouverneur van Katanga – Charles Tombeur – tot Belgische bevelhebber van de Force Publique benoemd. Hij stond erg weigerachtig tegenover hulp aan de Britten, maar zijn ondergeschikte, majoor Olsen die de Katangezen leidde, was wel bereid om op het verzoek in te gaan.

Belgische troepen dekten aldus de Zuid-Afrikaanse soldaten van Smuts in de rug terwijl die met de eigen rebellen en de Duitsers in Zuidwest-Afrika afrekenden (Foets, 1984, 70). Het Colonial Office keek met begerige ogen naar Duits Oost-Afrika en zag daarom liever geen Belgen dit grondgebied binnenrukken, tot ergernis van het Foreign Office dat zich op Europa concentreerde (Van Zuylen, 1959, 444; Foets, 1984, 162). De Zuid-Afrikanen waren op dat moment nog zo opgeslorpt door de interne rebellie, dat er bij hen weinig aandacht was voor het buitenland. Enkele maanden gezamenlijke strijd in Vlaanderen en Afrika zorgde ongetwijfeld voor een positieve wending in de Brits-Belgische relatie, maar een gezamenlijke militaire, laat staan politieke strategie liet op zich wachten.

3. BRITSE EN BELGISCHE AMBITIES IN 1914-1915

Twee maanden na het verlaten van de neutraliteit in 1914, stelde Felix Fuchs, de gouverneur-generaal van Congo, al concrete plannen op om de Duitse provincies Rwanda-Urundi te verenigen onder de Belgische vlag. Op 30 oktober 1914 wilde hij Duits Oost-Afrika verminderen door het gebied tussen de eerste graad zuiderbreedte en de zesde graad en in het oosten tot de drieëndertigste lengtegraad te annexeren, met inbegrip van Tabora en de

---

⁴. PRO National Archives, London/Kew, Cabinet Office 323/635.

spoorlijn Tabora-Mwanza. Tabora kon de poort naar onze kolonie worden, schreef hij aan Renkin.⁵

In januari 1915 drukte Fuchs dan weer zijn vrees uit dat de Britten Duits Oost-Afrika met Indiërs zouden bevolken. De Britten wilden hun spoorlijn van de Kaap tot Caïro bouwen en de streek met Hindoes bevolken. Zelf had hij tienduizend soldaten ter beschikking om minstens Rwanda-Urundi te veroveren. Fuchs meende dat het een voordeel zou zijn het terrein te bezetten want de spoorlijn brengt geen "aliénation politique" mee van het grondgebied waardoor die liep.⁶ Hieruit blijkt wel degelijk dat Fuchs aan annexatie dacht. De Britten mogen economisch hun spoorlijn hebben maar politiek gesproken hebben we het dan over een spoorlijn die loopt over Belgisch grondgebied, was zijn standpunt.

Het Britse ministerie van oorlog onderzocht inderdaad de mogelijkheden met het oog op de massale komst van Indiërs naar Oost-Afrika.⁷ Generaal-majoor T.E. Scott rapporteerde dat troepen uit Indië in het kustgebied aan dysenterie, malaria en andere ziekten leden.

De Indische migranten die er woonden, kwamen uit Gujarat en Madras en andere streken die klimatologisch leken op Oost-Afrika.

Hieruit blijkt dat de militairen die aan een Brits-Indische kolonie in Afrika gedacht hebben, de problemen waarmee zij konden worden geconfronteerd niet onderschatten, in tegenstelling tot de verwachte tegenstand van de Duitsers.

Nadat aan de Marne was gebleken dat Duitsland niet onoverwinnelijk was en Frankrijk overeind bleef, beloofden de Britten op 19 september 1914 – en in hun spoor de Fransen – de integriteit van Congo te waarborgen, hoewel hun publieke opinie al veel vroeger radicaal pro-Belgisch was.

Na een totaal mislukte Britse landing op de kust van Oost-Afrika bij Tanga werd het bevel over de operaties tegen Duits Oost-Afrika afgenomen van het India Office en toevertrouwd aan het War Office. Churchill, Grey, Samuel, Kitchener, minister van respectievelijk marine, buitenlandse zaken, binnenlandse zaken en oorlog en zelfs regeringsleider Asquith waren op dat moment nog tegen annexatie van Duits Oost-Afrika. Enkel de koloniale

---

⁵ Museum Midden-Afrika, Tervuren, Papieren gouverneur-generaal Fuchs, 765/72/3.

⁶ Museum Midden-Afrika, Tervuren, Papieren gouverneur-generaal Fuchs, 765/72/16.

⁷ PRO National Archives, London/Kew, War Office, 141/33.

staatssecretaris Harcourt was voor (Rothwell, 1971, 32). De meeste regeringsleden gingen ervan uit dat de relatie met Duitsland enkel totaal kon verzuren door haar al haar kolonies af te nemen. Daarom waren zij voorstander van annexatie van Mesopotamië en Palestina (vooral Churchill en Samuel, die dan ook de door de Fransen gevraagde operatie Dardanellen steunden) maar tegen annexatie van Duits Oost-Afrika. Ook de generale staf van Robertson was die mening toegedaan (Palo, 1978, 537). Toch verklaarde Bonar Law, die Harcourt op kolonies was opgevolgd, in het Lagerhuis op 21 juli 1915 dat Duits Oost-Afrika zou geannexeerd worden. Was dit eerder voor Belgische dan voor Duitse oren bestemd? De datum, de Belgische nationale feestdag, is van belang. Renkin trok zijn conclusies: de situatie was veranderd na de nederlaag van de rebellen en de Duitsers in zuidelijk Afrika. Renkin had immers door dat, nu 15.000 Zuid-Afrikanen niet naar Europa maar naar Centraal-Afrika vertrokken, de Belgen niet meer nodig waren voor de verdediging van Rhodesië (Foets, 1984, 96). Daarmee kwamen meer Belgische troepen vrij voor een eventueel offensief en dat kwam goed van pas met het verschijnen van de Zuid-Afrikaanse rivaal op het Oost-Afrikaanse strijdtoneel.

De Britse eerste minister Asquith en zijn minister van munitie Lloyd George wilden te allen prijze de Belgen in de oorlog houden, mede omdat zij onder invloed van het aan alle kabinetsleden bezorgde rapport Murray van de generale staf de vermeende superioriteit van de Duitse troepen in Afrika vreesden.⁸ De militaire strategie van de Britten wilde daarom in 1915 een beslissing afdwingen aan het westelijke front. Dit Murrayrapport van 8 oktober 1915 is veelzeggend. Het maakt duidelijk dat zowel militair-logistieke als strategisch-politieke overwegingen de Britse keus voor een defensieve opstelling bepaalden (en in hun zog ook van de Portugezen). Meer dan de Belgen vreesden de Britten de Afrikaanse reactie op een Duitse aanval. Tegelijk beseften zij dat enkel een militaire krachttoer de Afrikaanse bevolking aan hun kant kon houden. De machtigste tegenstander van een Brits offensief in Afrika was minister van oorlog Kitchener. Niettemin werden geleidelijk de poten onder zijn stoel weggezaagd voor hij in 1916 op zee stierf. Terwijl aan het westelijke front militairen als Haig optimistisch waren over de offensieve mogelijkheden en de politici pessimistisch, was dit voor het Afrikaanse strijdtoneel omgekeerd (Anderson, 2004, 106). *Colonial Secretary* Bonar Law drong het hardst aan op actie en maakte gebruik van de

---

⁸. UK Parliament House of Lords, Lloyd George D 23/6/1 en 2.

lange afwezigheid van Kitchener om het idee door te drukken. Hij meende dat al in april 1916 het pleit beslecht zou zijn.

Bevelhebber in Afrika werd sir Horace Smith-Dorrien, één van de overlevenden van Isandlwana, de oorlog met de Zoeloes van 1879 en in 1914 de verdediger van Mons. Bovendien was hij een echte beroepssoldaat, met politiek weinig vertrouwd, zoals in Ieper was gebleken uit zijn moeilijke relatie met de Fransen. Gelukkigewest door koning George V voor het redden van het terugtrekkende Britse leger bij Le Cateau, was het volgens Smith-Dorrien maar logisch de nodige vragen op voorhand te stellen alvorens een nieuw bevel op zich te nemen (Laffin, 1988, 28). Daarom had hij zijn voorwaarden gesteld alvorens het commando in Afrika te aanvaarden. Merkwaardig is ook zijn vraag om een gepaste titel en financiële beloning, want Nairobi waar zijn hoofdkwartier zou zijn was naar hij had vernomen, erg duur.⁹ Uit de papieren nalatenschap van de minister van kolonies blijkt dat minister van oorlog Kitchener zich niet gemakkelijk plooidde naar de eisen van zijn politieke en militaire collega's. Misschien was het vervangen van de bevelhebber een manier om de Afrikaanse strijd die Kitchener niet erg zag zitten, uit te stellen? De vervanging van Smith-Dorrien drong zich volgens hem op. Smith werd 'ziek'; dit was de tweede keer dat hij 'ziek' werd verklaard omdat hij een defensieve opstelling verdedigde, dat was in mei 1915 in Ieper ook al gebeurd, hoewel zijn opvolger daar, Plumer, er exact dezelfde mening was toegedaan (Passingham, 1998, 8).¹⁰ Hoewel Smith inderdaad erg ziek was, werkte hij harder dan ooit. Maar zijn vervanging remde alles behalve de ontwikkelingen af.

De Zuid-Afrikaan Jan Smuts speelde de kaart van het offensief om aan het hoofd van het Britse Afrikaleger geplaatst te worden, hoewel hij in de Boerenoorlog nooit meer dan 300 man had bevolen (Anderson, 2004, 111). In februari 1916 kreeg hij zijn zin. Ondertussen deed Zuid-Afrika flinke inspanningen om de relatie met België door humanitaire steun te verbeteren. Vluchtelingen uit België konden daarom in Zuid-Afrika terecht, de Wesleyan methodistische kerk bemiddelde om meisjes te plaatsen. Vooral dienstpersoneel was erg gevraagd. Gewonde Belgische soldaten werden al in 1915 opgevangen o.a. in Rondebosch aan de Kaap.¹¹

---

⁹ UK Parliament House of Lords, Papieren Bonar Law 52/1/48.

¹⁰ Zowel Smith-Dorrien als Plumer hadden zeer uitvoerige Afrika-ervaring en waardeerden elkaar.

¹¹ Algemeen Rijksarchief, Consulaten Zuid-Afrika, 524: 98-99.

Ondertussen diende een rookgordijn opgetrokken te worden om de Belgen tot passiviteit te dwingen (Foets, 1984, 91).¹² Londen eiste daarom dat eerst het flottielje van de *Kriegsmarine* op het Tanganyikameer werd uitgeschakeld, hoewel perfect vanuit het noorden van het Kivumeer kon aangevallen worden. Het terrein daar was bijzonder geschikt, hoewel Strachan die stelling onhoudbaar noemt.

We moeten dan ook besluiten dat Belgen en Britten het nog steeds oneens zijn over de gevolgde strategie, de historici zijn even verdeeld als vroeger de militairen en politici. Het is ook onduidelijk in hoeverre politieke, eerder dan militaire overwegingen op de beslissingen wogen. Een tot nu verwaarloosde bron, het Murrayrapport, suggereert mijns inziens dat vooral politieke overwegingen de Britten ertoe brachten de Belgische strategie defensief te oriënteren. Misschien verkozen de Britten zwakke bondgenoten in Europa, zoals Rusland en Italië, overeind te houden, eerder dan sterke bondgenoten in Afrika terreinwinst te gunnen?

4. 1916. ZUID-AFRIKAANSE AMBITIE, BRITSE KOLONISTEN EN HUN VERHOUDING TOT BELGIË

In 1916 kreeg Duitsland een harde klap te verwerken door aanvallen van Belgische en Britse troepen. Dit beïnvloedde de relaties tussen de zegevierende landen en dreef ook de spanningen op tussen de blanke kolonisten in Congo. Ondanks het wederzijdse wantrouwen, kwam het uiteindelijk toch tot minimale Brits-Zuid-Afrikaans-Belgische samenwerking voor de succesvolle offensieven van 1916. In maart-april 1916 rukten Britse, Zuid-Afrikaanse, Portugese en Belgisch-Congolese troepen op zonder veel coördinatie, maar wel gelijktijdig (Delpierre, 2002, 356-359). De Duitsers concentreerden hun troepen om de Britse opmars te stoppen, waardoor meer dan voorzien gebied door Congolese soldaten werd bezet. De geallieerde verovering van Duits gebied leidde tot complexe militaire beslissingen en diplomatieke onderhandelingen tussen Britten, Zuid-Afrikanen en Belgen. De Zuid-Afrikaanse bevelhebber van het Britse Afrikaleger Jan Smuts had de ambitie lid te worden van het Britse oorlogskabinet om daar een beslissende stem inzake het Afrikaanse strijdtoneel te hebben. De Belgische ambities waren aanvankelijk erg bescheiden in vergelijking hiermee en beperkten zich vooral tot

---

¹² Vergelijk met de tegengestelde mening van Strachan (2004, 114).

Rwanda, vanuit een militair en diplomatiek defensief denken. Een militair offensief in Afrika diende vooral om de *status quo ante*, met name ontruiming van het Belgische grondgebied zelf, te bekomen. Het vormde onderdeel van een overlevingsstrategie. Precies omdat de Britten wisten hoe defensief de Belgische doelstelling was, verdachten zij koning Albert I en zijn regering ervan het veroverde stukje Afrika te willen ruilen voor Duitse terugtrekking uit België.

De Britse ambassadeur Villiers berichtte vanuit Le Havre dat sommige Belgische regeringsleden zich ernstig vragen stelden over verder engagement in Afrika.¹³

"The Belgian government was not wholly to blame for the worsening state of affairs. Smuts was wont to treat his ally in high-handed fashion, demanding rather than requesting further assistance" (Paice, 2007, 316).

Villiers berichtte aan de Britse regering op 7 oktober 1916 dat zowel Renkin als de minister van Buitenlandse Zaken nu overtuigd waren dat met het veroveren van Rwandees gebied Congo buiten alle gevaar was en dat enkel op aandringen van Smuts de Belgen deelnamen aan de Taboracampagne.¹⁴ Zij wilden delen in de vruchten van de overwinning, maar dat moest niet uitsluitend financieel of als grondgebied begrepen worden, meende hij. Hij begreep ten eerste dat zij – met het oog op toekomstige onderhandelingen met Duitsland – alles wat grijpbaar was wilden hebben. Renkin was erg emotioneel en boos op de Britten dat zijn voorstel van 8 september 1916 om zich terug te trekken uit Tabora pas op 4 oktober was beantwoord. De Belgische minister van Buitenlandse Zaken wees vooral op de snel verslechterende financiële situatie van zijn land.¹⁵

Niet enkel ten opzichte van Duitsland, ook ten opzichte van Groot-Brittannië was België gehaast om de organisatie van het veroverde gebied als pand voor een onafhankelijke koers te starten. Dit gebeurde bijvoorbeeld met het snel oprichten van o.a. een postdienst met Congolese stempel erop.

De Britse minister van kolonies Harcourt noemde de Belgische ambitie 'belachelijk' terwijl hij zelf nog in 1915 had voorgesteld dat de Portugezen hun kolonie in Oost-Afrika zouden afstaan aan de Britten in ruil voor Duits Zuidwest-Afrika (Palo, 1978, 545). Renkin, onder de indruk van het

---

¹³. UK Parliament House of Lords, Papieren Lloyd George E/3/10/4, nota 18 oktober 1916.

¹⁴. UK Parliament House of Lords, Papieren Lloyd George E 3/10/4.

¹⁵. UK Parliament House of Lords, Papieren Lloyd George E 3/10/3.

gemakkelijke succes van de Congolese troepen, gebruikte nu ondertussen het prestige van België bij de Afrikanen als argument bij de Britten om Tabora niet te moeten ontruimen, hoewel hij voortdurend van zijn collega's te horen kreeg dat de bezetting handenvol geld kostte (*Ibid.*, 548). Nog in december 1916 waren sommigen in het Foreign Office zoals Leo Amery bereid om Duitsland in bezit van kolonies te laten (Barnes, Nicholson, 1980, 134), zelfs stafchef William Robertson was hiervoor te vinden (Esche, 1989, 64). De Belgische koloniale kringen en pers, vooral de katholieke, bleven erg vijandig jegens de Britten en zagen Tabora als een symbolische overwinning eerder dan als buit (Delpierre, 2002, *passim*). Nog in 1955 lezen we in het artikel dat de Belgische koloniale biografie wijdt aan Lord Milner dat financieel België niets kon bekomen door Britse stugheid (Ranieri in *BCB*, 4, 1955, 604).

Maar wat was de verklaring voor de stugge Britse houding? Lord Milner was geprangd tussen twee uitersten. Hij had het moeilijk met Smuts en de andere dominionleiders die expansie wilden, zonder de Belgen erin te betrekken. Anderzijds waren er de Amerikanen en Britse socialisten en andere anti-kolonialen, die de Belgen en zelfs Britse expansie niet gunstig gezind waren. Die hadden meer en meer argumenten voor hun stellingen: ook de Britten ondervonden bijvoorbeeld in Noord-Rhodesië dat het uitblijven van het offensief hun gezag ondermijnd had en Afrikanen in opstand kwamen (Yorke, 1983, 132).

Niet enkel Afrikanen, ook de blanken in en buiten de Britse kolonies werden onrustig. Dit blijkt zeer duidelijk in Katanga. De bevolkingsverhoudingen onder Europeanen waren al voor 1914 van aard om onderhuidse spanningen gemakkelijk te doen escaleren. Nog in december 1918 was het aantal Belgen onder de Europeanen in Katanga slechts gestegen tot 42% (*Union minière*, 1956, 126). In 1920 bedroeg het 53% en 23% 'Engelsen' (Foutry, 1981, 73).¹⁶ Vita Foutry beweert onomwonden dat xenofobie heerste onder de Belgische autoriteiten. Die vrees had een lange voorgeschiedenis.

In 1895 hadden Britse kolonisten onder leiding van Leander Jameson geprobeerd de Boerenrepublieken onder de voet te lopen. De herinnering daaraan traumatiseerde nog steeds de gezagsdragers in Congo. De dagen van de Jamesonraid waren echter vervlogen en daarom toonde de Britse regering zich dan ook bezorgd om de evolutie in Katanga. Zo was ze ronduit

---

¹⁶ Voor heel Congo bedroeg het respectievelijk 57% en 16%.

opgelucht dat de agitator Moore door de autoriteiten in de gevangenis was opgesloten.¹⁷ Het ministerie besloot niet te protesteren. De man had bij speeches en in kranten (o.a. *Étoile du Congo*) ervoor gepleit dat na het failliet van België Katanga zou opgaan in *British Central Africa*.

Het Britse Centraal-Afrika dat Moore en anderen voor ogen stond, zou bestaan uit het blanke kernland Rhodesië-Katanga, met zijn rijke mijngebieden, en aansluiten op een door Indiërs gedomineerd Oost-Afrika en het eveneens door blanken gedomineerde Zuid-Afrika. Civi, schuilnaam voor een Belgische patriottische journalist, had hierop geantwoord dat Frankrijk Congo wel overeind zou houden als de Belgen niet langer konden betalen voor hun kolonie, alsof Congo financieel niet zelfbedruipend was.¹⁸ Renkin dekte pas achteraf de tussenkomst van Forthomme bij de Rhodesische overheden om Moore het zwijgen op te leggen. Pierre Forthomme was de Belgische consul in Johannesburg, die overigens zelf graag vicegouverneur in Katanga wilde worden. Een polemiek tussen Rhodesische en Congolese kranten werd voorkomen. De *Livingstone Mail* waarvan Moore uitgever was, bleef hem steunen, maar te hard optreden kon de man belangrijker maken dan hij tot nu toe was, waarschuwde het High Commissioners Office in Kaapstad.¹⁹ *The Rhodesia Herald* startte een tegenoffensief met o.a. uitleg bij de sussende verklaringen van Buxton, de gouverneur-generaal van Zuid-Afrika.

Wat de houding van de lokale overheid in Katanga en van de Union Minière du Haut-Katanga (UMHK) betreft, volstaan we met te wijzen op de uitspraak van de directeur van UMHK, Horner, dat de pers de spanningen tussen de nationaliteiten in Katanga torenhoog opdreef. Er werd beroep gedaan op specialisten als Robert Williams, die verklaarde dat na zestien jaar spanningen Londen eindelijk wel eens te kennen mocht geven Congo niet te willen inpalmen. De Duitsers intrigeerden om die oude Belgische angst erin te houden, meende hij. De verantwoordelijke ministers Grey en Bonar Law gaven de gouverneur-generaal in Zuid-Afrika, Buxton, de opdracht een publieke verklaring af te leggen bij zijn bezoek aan de Rhodesische hoofdstad Salisbury, namelijk dat Groot-Brittannië geen enkele territoriale wijziging inzake Congo wenste.²⁰ Forthomme dankte uitvoerig de gouverneur-generaal.

---

¹⁷. PRO National Archives, London/Kew, Foreign Office FO 371/2600.

¹⁸. PRO National Archives, London/Kew, Foreign Office FO 371/2600, knipsels.

¹⁹. Afrikaans Archief van Buitenlandse Zaken (AABZ), Brussel, Zuid-Afrika, 582-359.

²⁰. PRO National Archives, London/Kew, Foreign Office FO 371/2600.

Ook de bevelhebber van de Force Publique Tombeur volgde de evolutie in Katanga en Rhodesië op de voet, het beslaat het grootste deel van zijn archief, ook voor de oorlogsjaren. Dokter Jameson wilde volgens hem de eenmaking tussen Noord- en Zuid-Rhodesië en voerde in januari 1914 campagne hiervoor. De prozwarte regering van Livingstone stond volgens Tombeurs informanten op instorten. Het effect daarvan zou te vergelijken zijn met wat er kon gebeuren in Congo als de prozwarte regering van Boma zou verdwijnen, terwijl juist tot groot ongenoegen van de Katangese kolonisten Boma zich meer en meer bemoeide.

Uit de nota's blijkt dat Tombeur, gewezen gouverneur van Katanga, belangstelling toonde voor de evolutie van Rhodesië naar zelfbestuur ten koste van bescherming van de zwarten en ook erg gevoelig was voor de angsten van de Katangese kolonisten voor een grotere greep van 'Boma' als gevolg van de oorlog. Zelf wilde hij de Congolese eenheid beperken tot een douane-unie, het leger en de ontwikkeling van het transport. Anne Samson (2006, 125) wijst erop dat de Belgen misnoegd waren dat niet enkel de Force Publique maar ook de Zuid-Afrikanen rechtstreeks betrokken raakten bij de verdediging van Rhodesië en voegt er – nogal merkwaardig – aan toe dat dit de Belgen sterkte in hun vastbeslotenheid om Congo vast in handen te houden. Bijna een eeuw na de feiten, leeft ook in hoofde van deze vakbekwame historica blijkbaar nog de opvatting dat de Belgen overwogen hun kolonie af te staan!

De Belgische autoriteiten volgden met argusogen de evolutie in beide Rhodesië's en de hoop van sommige Britse kolonisten op een grote Unie van zuidelijk Afrika die onvermijdelijk een grote zuigkracht op Katanga kon uitoefenen. De regering in Londen was zich bewust van die Belgische vrees, maar deed slechts beperkte stappen tot het wegnemen ervan. Oproepen in die zin in de pers werden beteugeld, maar Smuts was te belangrijk om openlijk afstand te nemen van de Zuid-Afrikaanse ambities. De Belgen van hun kant ontruimden het veroverde gebied niet graag omdat zij bij eventuele onderhandelingen nu eenmaal geen enkel ander argument hadden. Hun denken was nog steeds erg defensief gekleurd.

5. DE INVLOED VAN DE BELGISCHE, PORTUGEGE, BRITSE EN ZUID-AFRIKAANSE AMBITIE OP HUN ONDERLINGE RELATIES IN 1917

Op de Duitse vredesvoorstellen van december 1916 reageerde Zuid-Afrika verbaasd en verdeeld. Velen in Smuts en Botha's *Suidafrikaanse Party* vonden dat onderhandeld moest worden of zelfs afgezien van annexaties. De *Volksstem* die proregering was, wilde compensaties voor Duitsland in ruil voor Duits Zuidwest-Afrika. Het imperialistische *Pretoria News* vond dat ontruiming van België volstond, Italië kon in Albanië compensatie krijgen, de Fransen en Russen moesten afzien van hun doelen. Gelukkig was er zoveel reactie van het publiek dat de redactie zich genoodzaakt zag afstand te nemen van dit artikel, meende de Belgische consul Forthomme.²¹

Robert Everts, ambassaderaad in Johannesburg, schreef een uitvoerig rapport over de gevoelens van woede die de geruchten over grenswijzigingen opriepen bij de Portugezen in Mozambique. De Zuid-Afrikanen deden al openlijk alsof Beira en Lourenço Marques hen toebehoorden. In Lissabon, ver van het conflict, reageerde men misschien rustig, maar in Afrika liepen de gemoederen zeer hoog op, meende hij.²² Ook Delhi had nog niet alle hoop verloren te delen in de verwachte buit. Sir Theodor Morison, hooggeplaatst ambtenaar van het India Office, liet een proefballonnetje op over Indische migratie naar Tanganyika.

Forthomme verwees in een schrijven op 18 juni 1917 naar de consul-generaal van Frankrijk die hem vertelde dat de Zuid-Afrikaanse regering geen rekening moest houden met enige publieke opinie, de hele Engelstalige pers steunde de annexionistische campagne van de regering, enkel de oppositie was er fel tegen.²³

In geen geval stond Zuid-Afrika nog het veroverde gebied af. De algemene onderhandelingspositie van de geallieerden interesseerde hen niet. Indien Duitsland toch kolonies zou behouden, wie betaalt dan de compensatie, vroeg Forthomme retorisch aan minister Beyens. De zending van Standaert en

---

²¹. AABZ, Brussel, Zuid-Afrika, 582.

²². AABZ, Brussel, Zuid-Afrika, 582.

²³. AABZ, Brussel, Zuid-Afrika, 582.

Vandepierre was behulpzamer geweest voor Botha dan voor de Belgen.²⁴ Pretoria was niet bereid de transitrechten voor ivoor of huiden te laten vallen. Elke week moest Forthomme tussenbeide komen om de bevoorrading van Katanga te verzekeren. De Britten wisten dat zonder Botha de republieken het land onmiddellijk overnamen, ze konden hem niets weigeren. Frankrijk schikte zich daarnaar en het ging niet enkel om de veroverde Duitse kolonies maar ook om Rhodesië, die als een rijpe vrucht de Zuid-Afrikanen in de schoot zou vallen. De Boeren zonden nu al zendelingen van hun Gereformeerde Kerk tot in Soedan, signaleerde de Franse consul.

Het was nog niet gebeurd, maar door de Vlaamse kwestie uit te spelen kon gemakkelijk elke sympathie voor de Belgische zaak tenietgedaan worden. Anderzijds namen Vorster, Hertzog, Malan en anderen het in de Zuid-Afrikaanse Kamer op voor oproerkraaiers die eigenlijk de burgeroorlog wilden heropstarten. Bij verkiezingen in Transvaal verloor Botha terrein.

Wat ook de gevoelens van de zwarte bevolking of de Rhodesiërs waren, Londen had in de praktijk nog steeds het laatste woord. De vervanging van Asquith door Lloyd George als eerste minister leidde tot de promotie van expansionist Bonar Law tot *Chancellor of the Exchequer* en dus tweede man van het kabinet. Het deed ook de Belgen die toen de beslissingen namen, aandringen op een beleid dat de Britse en Zuid-Afrikaanse bondgenoot dringend vriendelijker zou stemmen jegens Congo en de Belgische aspiraties in Afrika. Opdat er ook maar enig voordeel aan de Congolese oorlogsinspanning zou zijn, was dit noodzakelijk. Er kwam een mogelijkheid hiertoe vanuit onverwachte hoek. De Duitsers boden de Belgen die kans. Hun offensief vereiste hernieuwde Belgische tussenkomst in de strijd om Mahenge.

Aan geallieerde kant kwamen de antikoloniale Amerikanen in de oorlog, maar in het Britse oorlogskabinet kwamen ongeveer gelijktijdig Milner, Curzon, Smuts en andere dominionleiders de imperialistische strekking versterken.

Ook het Belgische kabinet wijzigde grondig in augustus 1917. Premier de Broqueville kreeg nu ook de bevoegdheid buitenlandse zaken. Wel werd Pierre Orts op aandringen van Hymans en Renkin gevormd minister, een soort schaduwminister van de expansionisten (Haag, 1990, 602). Helleputte had zich in 1916 verzet tegen het opnemen van vrijzinnigen in de

---

²⁴. Standaert en Vandepierre waren Belgische volksvertegenwoordigers die naar Zuid-Afrika gingen.

regering met het argument dat Vandervelde direct bereid zou zijn om Congo prijs te geven (Thielemans, 1982, 644). Allicht speelde Helleputte in op de angsten van de vorst. Koning Albert I was zelf ook bezorgd en twijfelde naar eigen zeggen niet aan besprekingen tussen Londen en Parijs over een herschikking van de kaart van Afrika (*Ibid.*, 652, brief aan Hymans, februari 1916). Precies een jaar eerder had Albert I Renkin gesteund toen die aandrong op een offensief met de Britten, maar allicht onder invloed van Beyens (minister van buitenlandse zaken van augustus 1915 tot augustus 1917) drong hij nu aan opdat elke Britse garantie aan België ook een regeling voor Congo zou insluiten (Foets, 1984, 120).²⁵

De Belgisch-Britse rivaliteit ging op het terrein zo ver dat zelfs Britse inlichtingenofficieren die als missionarissen waren vermomd werden gearresteerd. Hun opdracht was om feiten te verzamelen over vermeende Belgische wandaden tegen de inheemse bevolking, die later nog wel eens van pas konden komen om verhalen over Belgisch wanbeleid te ventileren (*Ibid.*, 150).²⁶ Gelukkig zorgde de vervanging van Smuts en Tombeur door Hoskins en Huyghé als bevelhebbers, voor ontspanning op het terrein:

"Belgium's return to the fray was eased by Hoskins's focus on military as opposed to political matters. But in London and Le Havre the politicking which had characterised the Smuts time in East Africa continued" (Paice, 2007, 317).

De Belgische regering startte een charmeoffensief waarbij ze o.a. de in Oxford en Cambridge opgevangen Leuvense respectievelijk Gentse historici Léon van der Essen en Henri De Saegher inschakelde om in uitvoerige publicaties het Belgische beleid te verdedigen (Davignon, 1947, 72).

In dezelfde maand dat Smuts naar Europa was vertrokken als lid van het Britse oorlogskabinet, januari 1917, maakte het *Territorial Changes Committee*, zijn aanbevelingen bekend. Het pleitte nu toch voor het afnemen van alle Duitse kolonies, op aandringen van de dominions en ondanks de liberalen die vooral hoopten de VSA over de streep te trekken door een compromisvrede voor te staan. Smuts was eigenlijk opgelucht dat Botha Pretoria niet wenste te verlaten en hem verzocht in het Britse oorlogskabinet Zuid-Afrika te vertegenwoordigen: het bood hem een galante uitweg uit wat een politiek moeras dreigde te worden. Misschien waren beiden al tot die

---

²⁵. Beyens (E.), *Un diplomate belge au service de son pays, le Baron Beyens*, Bruxells, 1981, p. 247.

²⁶. AABZ, Brussel, Archief Force Publique, 2648, schrijven van Malfeyt aan Renkin.

conclusie gekomen na overleg in juli 1916 toen Botha zijn troepen bezocht (Samson, 2006, 126).

Er was in de Force Publique een groot wantrouwen jegens de Zuid-Afrikaanse vrijwilligers. Malfeyt beschreef hoe soms Boeren, gezien hun reputatie van rebellen tegen hun eigen regering, onder militair toezicht werden geplaatst.²⁷

Generaal Van Overstraeten, Belgische verbindingsofficier met het Britse leger, vatte in een officieel rapport voor de regering zijn opvattingen over de evolutie van Zuid-Afrika en haar verhouding tot de Belgen samen.²⁸ De Boeren waren volgens hem lui en verkozen uitgebreid grond te verwerven, eerder dan die te exploiteren, dit ondanks de bodemrijkdommen. De Duitse Afrikaanders waren sterk Duits-nationaal bewust, sinds het uitbreken van de oorlog waren er zich massaal Amerikanen komen vestigen om de handel van de Duitsers over te nemen. Unionisten van de Suid-Afrikaanse Party (SAP), de partij van Botha, en de nationalisten wilden allemaal vooral blanke dominantie. In 1914 waren er minder dan 10.000 pro-Duitse rebellen, herhaling van hun opstand leek hem uitgesloten. De Belgische bijdrage in Duits Oost-Afrika werd gezien net zoals de Zuid-Afrikaanse, als die van een vazalstaat van Groot-Brittannië, maar na de Britse nederlaag bij Namirembe groeide het Belgische prestige en werd België oprechter gezien als een bondgenoot. Smuts' soldaten waren volgens Van Overstraeten erg gedemotiveerd nu bleek dat de Britten Tabora en Bukoba voor zichzelf wilden. De Belgische en Zuid-Afrikaanse officieren konden enorm opschieten met elkaar en waren vaak tegen de Britten. Over de Britse plannen wist hij nog te melden dat al op 10 januari 1917 Londen te kennen gaf alle Duitsers te willen verdrijven. Hun bezittingen stonden onder sekwester.

De Britse bevelhebber in Oost-Afrika was er na de heropleving van het Duitse verzet eind 1917 van overtuigd, dat het niet verstandig was om de Belgische hulp om de oorlog definitief te beslechten af te wijzen. Dat is tenminste de versie van de gebeurtenissen volgens Raoul Van Overstraeten, die de toestand als een ramp omschreef, vooral omdat de malaria zwaar huis had gehouden onder de Britten en hun hele cavalerie had uitgeroeid. Hij schatte de verliescijfers van de Zuid-Afrikanen op 25.000 man, 20.000 paarden, 10.000 runderen, 7000 ezels en 4000 auto's en besloot dat enkel het

---

²⁷. Museum Midden-Afrika, Tervuren, Papieren Fuchs, 765/72/19 en 20.

²⁸. AABZ, Brussel, Duits zogezegd voorstel tot terugkeer naar neutraliteit (355).

inzetten van Afrikaanse troepen op dit strijdtoneel zinnig was.²⁹ Liefst 20.000 dragers van het Portugese leger gingen op de vlucht! De Britten dienden er te halen tot in Zanzibar en de Seychellen; de Belgen verzamelden er 5000 in Tabora en wijde omgeving.³⁰ Het was uiteindelijk de Britse publieke opinie zelf die geleidelijk in 1916 en 1917 een meer pro-Belgische Afrikapolitiek mogelijk maakte. Sprekers reisden door het land om te waarschuwen voor *Mittelafrika*.³¹

Op het politieke front kwam er dan ook eind 1917 meer beweging dan ooit sinds 1914. De Britten centraliseerden hun besluitvorming als nooit tevoren in hun hele geschiedenis en dit kwam de annexionisten goed uit. Lloyd George verklaarde in het Lagerhuis in december 1917 dat Duits Oost-Afrika veroverd was en de wensen van de inheemse bevolking gerespecteerd zouden worden. Dat hij zelfs geen dankwoord over had voor de Belgische bondgenoten leidde tot protest van ambassadeur Moncheur, die Hymans was opgevolgd (Foets, 1984, 168).

Zoals baron Beyens zich in Le Havre verzet had tegen een *Realpolitik* jegens een sterke bondgenoot, zo wilde Churchill om de Amerikanen te plezieren en de Duitsers gematigd te houden, geen totale annexatie van de veroverde kolonies. Curzon, sinds december 1916 leider van *the House of Lords*, wilde dit wel en daarbij expliciet de Belgen overal buiten houden (Goldstein, 1991, 183). Maar *Secretary of State for War* Churchill was het er niet mee eens. Hij wilde alle inspanningen concentreren op Rusland, dat belangrijker was voor hem. Hij vond daarbij lord Curzon op zijn weg waardoor de radicale imperialisten het buitenlandse beleid domineerden.

We kunnen dan ook besluiten dat in 1917 de onverwacht hardnekkige Duitse weerstand op het terrein de samenwerking tussen de Britse, Belgische en Portugese troepen en kolonisten en de Zuid-Afrikanen bevorderde. Ook de vervanging van de 'politieke' bevelhebbers, Tombeur als man van koning Albert I en Smuts als incarnatie van de Zuid-Afrikaanse expansie, droeg daartoe bij. Hoskins, Van Deventer en Huyghé waren enkel in militaire zaken geïnteresseerd. Maar op regeringsniveau botsten de tegenstrijdige ambities alsmear meer.

---

²⁹. AABZ, Brussel, Zuid-Afrika, 582-350.

³⁰. AABZ, Brussel, Zuid-Afrika, 582-350.

³¹. Zie bijvoorbeeld Robert Williams in *Weekly Times* van 11 mei 1917.

6. 1918: SOMBER VOORJAAR, SUCCESVOL NAJAAR

Onder de indruk van het Duitse wanhoopsoffensief van 1918 dacht Balfour er sterk aan Oost-Afrika tussen Italië en België te verdelen in ruil voor erkenning van de Britse doeleinden in het Midden-Oosten. Al in 1914 was die combine opgedoken. Olie speelde daarbij een rol, de Britten toonden niet enkel belangstelling voor de voorraden van Perzië en Irak, maar ook voor de Afrikaanse: Balfour dacht allicht aan de belangen van de *Anglo-Italian Petroleum Company*.³² Het is niet moeilijk zich voor te stellen wat het effect hiervan op Zuid-Afrika geweest zou zijn. De alsmaar fantasierijker plannen van het Foreign Office zijn op zich een illustratie van de afnemende invloed van dit ministerie (Warman, 1972, 133 e.v.).

Door zich op het Midden-Oosten te concentreren konden Britse troepen vrijgemaakt worden. Smuts dacht in die sombere momenten zelfs aan internationalisatie van sommige Afrikaanse kolonies, zoals door de socialisten gewenst, omdat hij hierin mogelijkheden zag om Portugees en Belgisch Afrika mee te controleren (Palo, 1978, 732). Curzon steunde hem hierin, tot de Duitse aftocht in augustus. Daarna zag Curzon in Smuts' denkwerk mogelijkheden om Wilsons afkeer van kolonialisme te verzoenen met de Britse oorlogsdoeleinden. Overigens was niet enkel de diplomatie reden tot Curzons belangstelling, ook de Britse publieke opinie begon vragen te stellen bij het imperium net op het ogenblik dat dit imperium economisch ook voor de Britse midden- en arbeidersklasse aan belang won (Porter, 2004, 256). De liberale verkiezingsoverwinning in 1906 had voortijdig de carrière van imperialisten als Curzon en Milner onderbroken, de Grote Oorlog redde hen én het imperium. Internationale controle zoals door de socialisten gewenst was niet onverenigbaar met Brits Oost-Afrika.

België en Zuid-Afrika lonkten overduidelijk naar het imperium van Portugal. In 1918 stonden de Portugezen in de eerste lijn om het Duitse lenteoffensief in Vlaanderen en Noord-Frankrijk op te vangen. Zij leden zware verliezen. In hetzelfde jaar schreef de gewezen minister van buitenlandse zaken baron Beyens een boek over *la question africaine*.³³ Daarin stond hij eerst stil bij de Portugese fase in de Congoese geschiedenis. Zij brachten de kust in kaart,

---

³² PRO National Archives, London/Kew, Foreign Office 170/803.

³³ Beyens (E.), *La question africaine: le Portugal, l'État indépendant, le Congo belge, l'avenir du Congo*, Paris, 1918.

zelfs de hydrografie van Oost-Afrika en hebben posten langs de Zambezi gesticht, maar ze waagden zich niet in het Congolese oerwoud. Alleen al daarom, schreef Beyens, verdiende Portugal het in 1914 verdedigd te worden tegen de Duitse ambities, zelfs als het niet een geallieerde was geworden in 1916. Dat het Foreign Office zich voor de oorlog door de Duitsers had laten verleiden tot denkoefeningen over de Portugese kolonies, was van geen betekenis, want de Duitse ambassadeur mocht van zijn regering het akkoord met Londen over de hertekening van de Centraal-Afrikaanse kaart niet ondertekenen. Berlijn was immers oorlog aan het voorbereiden en waarom betalen voor iets wat hen toch zou toevallen, meende Beyens de Duitse politiek van 1913 te begrijpen. Dat Labour onder invloed van Morel het standpunt van Solf, de Duitse minister, over hoe het verder moest in Afrika deelde, was niet te begrijpen (vgl. Thomas, 1953, *passim*).³⁴ Labour zwoer bij de akte van Berlijn en was verontwaardigd dat de Belgen Congo niet hadden gevrijwaard van massale import van geweren en drank. Beyens meende dat zij dat niet hadden kunnen doen precies omdat de akte het land had beroofd van inkomsten. Dát en niet de kleinheid van Portugal of België verklaarde de economische moeilijkheden in het Congobekken.

Omdat Lissabon een traditionele bondgenoot van Londen was, konden de Britten perfect Belgen en Portugezen tegen elkaar opzetten om de Belgen uit Tabora te krijgen, zonder dat Portugal hiervoor een prijs zou moeten betalen. Beyens had veel meer dan Renkin het verdeel-en-heersprincipe van de Britse diplomatie door en kon niet nalaten na te trappen naar Renkin, die hem zo zwaar had bekritiseerd in de kabinetsraad.

Dé woordvoerder van een expansief beleid aan de monding van de Congo-stroom was Louis Habran. Als een Belgische Tirpitz legde hij de nadruk op de zwakke verdediging van de kust van Congo. Het goud van Ituri, de diamant van Kasai, het radium van Katanga: Congo en zijn bodemschatten zijn weerloos omdat België zijn zeemacht verwaarloost, meende hij. Zelfs Nederland of Portugal konden de enorme continentale macht van Congo zo afknippen met een eenvoudige zeeblokkade.

Met name Zuid-Afrika was het land dat Habran echt angst inboezemde: Smuts had zich al verzet tegen de spoorweg naar Benguela, omdat hij liever het koper van Katanga via Rhodesië en de haven van Beira zag vervoerd

---

³⁴. Beyens (E.), *La question africaine: le Portugal, l'État indépendant, le Congo belge, l'avenir du Congo*, Paris, 1918, p. 96.

worden.³⁵ Met Portugal was er geen gebiedsruil mogelijk. Compensaties in de Lundastreek (zuiden van Katanga) zouden geen gehoor vinden omdat er zoveel Portugezen een bedrijfje in Cabinda en langs de Chiloango hadden opgezet. Ook was er steenkool in Cabinda gevonden. De Portugese regering vreesde de kolonisten, waarschuwde consul Leghait de Belgische regering in augustus 1918.³⁶

Dat hooggeplaatste Portugezen als Freire d'Andrade en Norton de Matos toezeggingen deden, mocht geen zand in de ogen strooien, meende hij. José Norton De Matos, was gouverneur in Angola geweest en organiseerde het Portugese leger dat naar Frankrijk trok. Uitwijken naar de kolonies of Brazilië was voor het Portugese stadsvolk steeds een mogelijkheid indien zij in problemen raken. Het was ook de enige roem in hun geschiedenis. Daarom kon geen regering er afstand van doen. Zuid-Afrika wilde Lourenço Marques en rekende net als de Belgen op de Britten om Portugal onder druk te zetten. Het Belgische prestige was zo gestegen dat de Belgen geen schrik moesten hebben van een herschikking van de kaart van Afrika, schreef Leghait verder, maar de Portugezen wel. Hij achtte het zeer goed mogelijk dat de Britten Portugal en zijn imperium zagen als een protectoraat. Daarom gaven zij hun vertegenwoordiger in Lissabon voor het eerst de rang van ambassadeur. In feite was Londen tegen een herschikking van de grenzen omdat het zwakke Portugal een perfecte partner was voor haar (Vincent-Smith, 1974, passim). Ongetwijfeld wist Norton dat.³⁷

De ontwikkelingen in 1918 waren door de relatieve kalmte op het Afrikaanse front beperkt. In publicaties en diplomatieke nota's werd wel al volop gespeculeerd over vredesonderhandelingen, maar het besef domineerde dat er van ontbinding van het Portugese koloniale imperium geen sprake kon zijn. Hoewel sommige publicisten hieraan nog steeds vasthielden, waren (ex-) gezagsdragers van officieel België al vol lof over de Portugese bondgenoot waarvan vele soldaten gesneuveld waren bij het opvangen van de Duitse wanhoopsoffensieven. Zelfs in kringen van kolonisten en Duitslandhaters deed de term internationalisatie gestaag haar opmars. R.C. Hawkin, schoonbroer van generaal Botha, stelde in de *Daily News* voor om Duits Oost-Afrika, Congo en de Portugese, Franse en Britse kolonies in Centraal Afrika

---

³⁵ Habran (L.), *Coup d'œil sur le problème politique et militaire du Congo belge*, Bruxelles, 1925, p. 167.

³⁶ AABZ, Brussel, Portugal (588).

³⁷ Dat bleek toen Norton Portugal vertegenwoordigde in Versailles (Viana Martins, 1976, 69 e.v.).

te verenigen en te besturen vanuit Brussel door een internationale commissie onder voorzitterschap van de Belgische koning. Hawkin publiceerde in Londen een brochure getiteld *Central Africa and the League of Nations*. Hij was de kampioen van de internationalisatie, meende Orts.³⁸ Overal won het realisme weer aan belang.

7. ALGEMEEN BESLUIT

We vroegen ons af hoe Boeren, Britten en Belgen tijdens de Eerste Wereldoorlog elkaar zagen en wat de Britse, Belgische en Zuid-Afrikaanse ambities in Afrika waren. Die betroffen vooral de kustgebieden van het Portugese imperium, Katanga en Rwanda. Ook wilden we weten in welke mate dit alles woog op het verloop van de oorlog. Tenslotte vroegen we ons af wie dit pokerspel beheerste en wat het resultaat was. Op die vragen hebben we nu een antwoord.

Groot-Brittannië had van 1900 tot 1914 een publieke opinie die wakker lag van Congo en Zuid-Afrika. Britten en Belgen wantrouwden elkaar. De Britse regering begon een oorlog in Afrika omdat zij tegen haar zin tot een Europese oorlog werd gedwongen door Duitsland. Eveneens tegen haar zin deed zij noodgedwongen beroep op Zuid-Afrika en Belgisch Congo want op eigen kracht kon het Brits-Indische leger de Duitsers in Afrika niet verslaan. Het Belgische vooroorlogse wantrouwen jegens de Britten nam af, maar verdween niet. Dat België en Zuid-Afrika betrokken werden bij de verdediging van Rhodesië, voedde het verlangen in die landen daarvoor beloond te worden, met bijvoorbeeld Rwanda. Sommige extreme Britse kolonisten drukten via de pers de hoop uit dat het verdwijnen van België kon leiden tot aansluiting van Noord- en Zuid-Rhodesië en Katanga bij de Unie van Zuid-Afrika.

De Britse regering desavoueerde de extreme kolonisten, maar naarmate de oorlog duurde, groeide een consensus om Duitse kolonies over te nemen. Ook de Belgische en Zuid-Afrikaanse regeringen werden gevoeliger voor de annexionistische lokroep. Dit leidde tot erg ambitieuze heimelijke plannen in Le Havre en Pretoria, die beiden Portugal wilden beroven van haar interessantste Afrikaanse havens in ruil voor op Duitsland veroverd gebied.

---

³⁸. Hawkin (R.C.), *Central Africa and the League of Nations*, London, 1918; AABZ, Brussel, Internationalisatie van Congo (589-361).

Toch werkten beide landen niet samen voor de realisatie van die plannen. Bovendien ondersteunde het Verenigd Koninkrijk Portugal waardoor deze plannen op niets uitliepen. Londen hield liever België en Portugal overeind, inclusief hun koloniale imperia. Duitsland had gebied veroverd in Europa, maar er verloren in Afrika. In beide kampen wilde niemand terug naar de *status quo ante*. Het effect van de koloniale oorlog op de Europese oorlog was een politieke en diplomatieke patstelling, bovenop de militaire. Uiteindelijk lijkt het erop dat Londen het spel beheerste. Dat kan enkel verklaard worden door de vaak tegenstrijdige ambities van *alle* kleinere betrokkenen in de analyse te betrekken.

AFKORTINGEN

AABZ	Afrikaans Archief van Buitenlandse Zaken
BCB	Biographie Coloniale Belge
UMHK	Union Minière du Haut-Katanga
SAP	Suid-Afrikaanse Party

BIBLIOGRAFIE

Bronnen

Onuitgegeven bronnen in België

- Afrikaans Archief van Buitenlandse Zaken, Brussel:
Archief Force Publique (2650/2658 en 2662).
Duits zozeged voorstel tot terugkeer naar neutraliteit (355).
Zuid-Afrika (582).
Portugal (588).
Internationalisatie van Congo (589).
Verdeling van Congo: geruchten 1909, 1912-1914, 1917 (599).
Orts (621).
Britten in Congo (624).
- Algemeen Rijksarchief:
Consulaten Zuid-Afrika, 524: 98-99.
- Kadoc, Leuven:
Papieren Cooreman.
- Museum Midden-Afrika, Tervuren:
Papieren gouverneur-generaal Fuchs.
Papieren Tombeur.

Onuitgegeven bronnen: Verenigd Koninkrijk

PRO National Archives, London/Kew:

Cabinet Office CAB 21/1006, CAB 37/157/28 en 37/144/43.

Colonial office Tanganyika, CO 691/1 tot 5 en in mindere mate Colonial Office 323, 822, 967.

Foreign Office Britse ambassade bij Belgische regering en *War in Africa* London, FO 371/2600 en in mindere mate 403 en 411, FO 141/778/1 over de Congolese grenskwestie, FO 170/803 over olie en Congo en FO 141/479/8 over de opstanden.

War Office, 141/33 en 33/953.

House of Lords:

Papieren Lloyd George.

Papieren Bonar Law.

Uitgegeven bronnen

Annuaire officiel de l'armée belge, Bruxelles, 1920.

ANCI AUX (L.), *Oh ces noms prestigieux de Tabora et Mahenge*, s.l., 1951.

BEER (G.L.), *African Questions at the Paris Peace Conference*, New York, 1969 [1923].

BEYENS (E.), *La question africaine: le Portugal, l'État indépendant, le Congo belge, l'avenir du Congo*, Paris, 1918.

BEYENS (E.), *Deux années à Berlin*, Paris, 1931.

BEYENS (E.), *Un diplomate belge au service de son pays, le Baron Beyens*, Bruxelles, 1981.

BOURQUIN (M.), *Les visées de l'Allemagne sur le Congo Belge*, Paris, 1918.

Bulletin officiel du Congo belge, Bruxelles, 1915-1918.

CHURCHILL (W.), *The World Crisis, 1911-1918*, London, 1992.

HABRAN (L.), *Coup d'œil sur le problème politique et militaire du Congo belge*, Bruxelles, 1925.

HAWKIN (R.C.), *Central Africa and the League of Nations*, London, 1918.

HORDERN (C.), *Military operations in East Africa*, London, 1961.

HYMANS (P.), *Fragments d'histoire: impressions et souvenirs*, Bruxelles, 1940.

HYMANS (P.), *Mémoires*, 2 tomes, Bruxelles, 1958.

Les campagnes coloniales belges de 1914-1918, 2 volumes, Bruxelles, ministère de défense, 1927.

LLOYD GEORGE (D.), *War memoirs*, 2 volumes, London, 1936.

LOUWERS (O.), *Le Congo belge et le pangermanisme colonial*, Bruxelles, 1918.

LOUWERS (O.), *La campagne africaine de la Belgique et ses résultats politiques*, Bruxelles, 1921.

MILLER (D.H.), *My diary at the Conference of Paris. With documents*, New-York, 21 volumes, 1924-1926.

MOULAERT (G.), *La campagne du Tanganika (1916-1917)*, Bruxelles, 1934.

MOULAERT (G.), *Souvenirs d'Afrique 1902-1919*, Bruxelles, 1945.

Secret telegrams, series D, vol. II, London, War Office, 1920.

Statistics of the Military Effort of the British Empire during the Great War, London, War Office, 1922.

STIÉNON (C.), *La campagne anglo-belge de l'Afrique orientale allemande*, Paris, 1918.

TOMBEUR (C.), *La valeur de nos troupes coloniales pendant la guerre mondiale 1914-18, – Cinquante années d'activité coloniale belge*, Anvers, no. Spécial, 1936.

- TOMBEUR (C.), *Campagnes des troupes coloniales belges en Afrique centrale (1914-1918)*, Bruxelles, s.d.
- VAN DER ESSEN (L.), *L'invasion allemande en Belgique. De Liège à l'Yser. Avec une esquisse des négociations diplomatiques précédant le conflit*, Paris, 1917.
- VAN OVERSTRAETEN (R.) (ed.), *Les carnets de guerre d'Albert I*, Bruxelles, 1953.
- VAN OVERSTRAETEN (R.), *Dans l'étau*, Paris, 1960.
- VAN OVERSTRAETEN (R.), *En ces temps-là. Carnets d'un officier de liaison dans l'Est Africain*, Mouscron, 1961.
- VAN OVERSTRAETEN (R.), TASNIER (R.), *La Belgique et la guerre, tome 3: Opérations militaires*, Bruxelles, 1926.
- VON LETTOW VORBECK (P.), *Meine Erinnerungen aus Ost-Afrika*, Leipzig, 1920.
- WILLIAMS (R.), *Weekly Times*, 11 mei 1917.

Literatuur

- ANDERSON (R.), *The Forgotten Front: the East Africa Campaign*, Stroud, 2004.
- AUDOUIN (S.) (réd.), *Encyclopédie de la grande guerre 1914-1918*, Paris, 2004.
- BARNES (J.), NICHOLSON (D.) (eds.), *The Leo Amery Diaries*, 2 vols., London, 1980.
- Biographie Coloniale Belge. Belgische Koloniale Biografie*, vols. 1-5, Brussel, 1948-1958 (Koninklijke Academie voor Koloniale Wetenschappen).
- BROWN (J.), *They fought for King and Kaiser: South Africans in German East Africa in 1916*, Johannesburg, 1991.
- CROSS (C.), *The Fall of the British Empire 1918-1968*, London, 1968.
- DAVIGNON (H.), *La première tourmente, 1914-1918*, Bruxelles, 1947.
- DELPierre (G.), "Tabora 1916: de la symbolique d'une victoire", *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XXXII, 2002, nos. 3-4, pp.351-381.
- ESCHE (J.), *Koloniales Anspruchdenken in Deutschland im ersten Weltkrieg, während der Versailler... und in der Weimarer Republik (1914 bis 1933)*, onuitgegeven doctoraal proefschrift, 1989.
- FERGUSON (N.), *Empire: How Britain made the Modern World*, London, 2003.
- FODEN (G.), *Mimi and Toutou Go Forth: The Bizarre Battle of Lake Tanganyika*, London, 2004.
- FOETS (J.), *Een vergeten oorlog: de Belgische bijdrage aan de verovering van Duits Oost-Afrika (1914-1918)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent, 1984.
- FOUTRY (V.), *Belgen in Kongo 1920-1940: immigratiepolitiek, profiel, reactie op de gebeurtenissen in 1940*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent, 1981.
- FRASER (T.G.), "Imperial policy and Indian minorities overseas, 1905-1923" in: A.C. HEPBURN, *Minorities in History*, New York, 1978, pp. 154-170.
- GEYSER (O.), *Jan Smuts and his international contemporaries*, Johannesburg, 2001.
- GOLDSTEIN (E.), *Winning the Peace: British Diplomatic Strategy, Peace Planning, and the Paris Peace Conference, 1916-1920*, Oxford, 1991.
- HAAG (H.), *Le comte Charles de Broqueville, Ministre d'État, et les luttes pour le pouvoir (1910-1940)*, Bruxelles, 1990.
- HENRY DE LA LINDI (A.), "Les campagnes belges d'Afrique", *Bulletin du Cercle royal des anciens d'Afrique*, XXIV, 2004, no. 4, pp. 14-30.
- HENRY DE LA LINDI (A.), "Mahenge", *Bulletin du Cercle royal des anciens d'Afrique*, XXV, 2005, no. 2, pp. 29-39.

- HYAM (R.), *The Lion and the Springbok: Britain and South Africa since the Boer War*, Cambridge, 2003.
- JEWSIEWICKI (B.), "Belgian Africa: 1908-1920, Reform and War", *Cambridge History of Africa*, vol. 7, 1986, pp. 461-473.
- KATZENELLENBOGEN (S.), "South Africa and the First World War" in: M.R.D. FOOT, *War and Society*, London, 1973, pp. 107-122.
- LAFFIN (J.), *British butchers and bunglers of World War One*, Gloucester, 1988.
- LOUIS (W.-R.), *Ruanda-Urundi, 1884-1919*, Londen, 1963.
- L'union minière du Haut Katanga 1906-1956*, Bruxelles, 1956.
- MARÉCHAL (P.), "Molitor, Philippe", *Biographie coloniale belge*, (Koninklijke Academie voor Koloniale Wetenschappen), vol. 7, 1989, pp. 301-304.
- MARÉCHAL (P.), "Phillipe Molitor en de verdediging van Belgisch Congo, 1912-1920", *Africa Tervuren*, XXII, 1976, nos. 2-4, pp. 68-93.
- MARKS (S.), *Innocent Abroad: Belgium at the Paris Peace Conference of 1919*, Chapel Hill, 1981.
- MICHEL (M.), "L'historiographie de la Grande Guerre et l'Afrique Noire" in: J. MAURIN, *La Grande Guerre 1914-1918: 80 ans d'historiographie et de représentations*, Montpellier, 1998, pp. 145-163.
- PAICE (E.), *Lost Lion of Empire: The Life of 'Cape-to-Cairo' Grogan*, London, 2001.
- PAICE (E.), *The Untold Tragedy Of The Great War In Africa*, London, 2007.
- PALO (M.F.), *The diplomacy of Belgian war aims during the First World War*, doctoraal proefschrift, Illinois University, 1978.
- PALO (M.F.), "The question of neutrality and Belgium's security dilemma during the first world war", *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XXX, 2000, nos. 1-2, pp. 227-304.
- PASSINGHAM (I.), *Pillars of Fire: The Battle of Messine Ridge June 1917*, London, 1998.
- PORTER (B.), *The absent-minded imperialists: What the British really found about Empire*, Oxford, 2004.
- ROTHWELL (V.), *British War Aims and peace Diplomacy 1914-1918*, Oxford, 1971.
- ROTHWELL (V.), "Verdelen zonder buit, oorlogsdoelen van de Entente" in: R. SCHUURSMA (ed.), *14/18 De eerste Wereldoorlog*, Amsterdam, 1976, dl. 3, pp. 568-571.
- SAMSON (A.), *Britain, South Africa and the east Africa campaign, 1914-18: The union comes of age*, London, 2006.
- STRACHAN (H.), *The First World War in Africa*, Oxford, 2004.
- TAYLOR (A.J.P.), *The First World War*, London, 1966.
- THIELEMANS (M.-R.), *Le roi Albert au travers de ses lettres inédites 1882-1916*, Bruxelles, 1982.
- THIELEMANS (M.-R.), *Carnets et correspondance de guerre 1914-1918*, Bruxelles, 1991.
- THOMAS (M.A.), "Anglo-Belgian military relations and the Congo question 1911-1913", *Journal of Modern History*, XXV, 1953, pp. 157-165.
- VAN ZUYLEN (P.), *L'échiquier congolais ou le secret du roi*, Bruxelles, 1959.
- VIANA MARTINS (A.), *Da I Republica ao Estado Novo*, Lissabon, 1976.
- VIJGEN (I.), *Tussen mandaat en kolonie. Rwanda, Burundi en het Belgisch bestuur in opdracht van de Volkenbond, 1916-1932*, Leuven, 2005.
- VINCENT-SMITH (J.), "Britain, Portugal and the First World War", *European Studies Review*, IV, 1974, no. 3, pp. 207-238.
- WARMAN (R.), "The Erosion of Foreign Office Influence in the Making of Foreign Policy, 1916-1918", *Historical Journal*, XV, 1972, pp. 133-159.

- WESSELS (A.), "The Empire goes to War: South Africa and the First World War" in: P. BOYDEN, *Ashes and Blood; the British Army in South Africa, 1795-1914*, London, 1999, pp. 116-131.
- YORKE (E.), *A Crisis of Colonial Control: war and authority in Northern Rhodesia 1914-1919*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, University of Cambridge, 1983.

Comrades in arms? La joute diplomatique entre la Belgique et l'Empire britannique en Afrique pendant la Grande Guerre

JEANNICK VANGANSBEKE

RÉSUMÉ

En 1914, le gouvernement britannique, et surtout la Royal Navy, insistent pour exporter la guerre en Afrique. Les Belges et les Français leur emboîtent le pas. Le India Office, qui projette d'implanter une colonie indienne en Afrique orientale, envoie des troupes. Cela se termine par un échec total: l'armée indienne est mise en déroute à Tanga par les Allemands. Par la suite, le War Office de Lord Kitchener dirige les opérations en répondant à chaque offensive. Durant l'année 1915, les Anglais tentent d'obtenir l'assistance des troupes congolaises pour protéger la Rhodésie. Ils provoquent un sérieux mécontentement de la part des officiers belges. Ces derniers estiment que la conquête du Ruanda serait donner un précieux atout diplomatique à la patrie occupée.

En 1916, Jan Smuts prend le commandement des troupes anglaises en Afrique avec un programme offensif. Cette option indique que de plus en plus de ministres britanniques entendaient priver l'Allemagne de toutes ses colonies. En 1917, Smuts vient exposer ses vues expansionnistes au War Cabinet de Londres. Il s'oppose au courant anti-guerre dirigé par Edmund Morel qui, avec d'autres, est partisan d'une internationalisation de l'Afrique.

Pour contenir les ambitions sud-africaines du gouvernement britannique, la Belgique soutient le Portugal et souhaite même une rectification des

frontières avec l'Angola, notamment au Cabinda. Pour agir de la sorte, le gouvernement belge prend en compte la souffrance des soldats portugais sur le front de l'Yser au printemps de 1918.

Concession faite aux Américains, le système des mandats adopté après la guerre n'impose pas pour autant une véritable internationalisation de l'Afrique. Par conséquent, il n'obtient pas le ralliement d'Edmund Morel et de ses partisans.

Comrades in arms? The diplomatic fencing between Belgium and the British empire in Africa during the Great War

JEANNICK VANGANSBEKE

SUMMARY

In 1914 the India Office conducted the war in East Africa. Governor Fuchs of the Belgian Congo expressed his fear of massive Indian immigration in German East Africa. But the German victory at Tanga changed British policy: the War Office took over the Africa campaign and was first opposed to an offensive. In 1915, the English had insisted that the Belgian Congolese troops protecting Rhodesia, should wait with an offensive and stay in Rhodesia. This changed only in 1916 when Boer general Jan Smuts was appointed as commander. Many Belgian officers and politicians saw this as a way of wanting all the spoils of the war going to Britain, even historians do so. In fact, it was a combination of political and military factors that explains what happened. Politically, not all cabinet ministers in Britain wanted to destroy Germany as a colonial power, militarily nobody was able to do so. As for the Belgians, in the first years of the war, the conquest of Ruanda was a military and diplomatic defensive measure.

In 1917, Jan Smuts left his African command and went to London to impose his views, which were annexionist from the beginning. Meanwhile, Morel

and the socialists propagated internationalisation of the former German colonies. Smuts wanted the port of Beira from the Portuguese, and East Africa for the Union. Belgian diplomacy feared this scenario and therefore came to appreciate and support Portugal, even when Belgium secretly wanted to negotiate an exchange of conquered German territory for Cabinda, exactly the scheme Pretoria was dreaming of in order to obtain Beira. Especially in Katanga, the war made some Belgian colonists very nervous about the English and South African presence, press and policy in Africa. None of these South African or Belgian dreams materialised, because the British cabinet was simply realistic enough to see that president Wilson and his ideas were the last chance for allied victory in Europe. International control by the League of Nations was of more importance to them than rewriting the African map. Portugal did not cede any territory. German troops attacked the Portuguese in Flanders as well as in Africa in 1918. The Allies and Belgium were grateful for the Portuguese sacrifices, although historiography later forgot their contribution. The mandates over South West Africa and Ruanda-Urundi were the South African and Belgian prizes, while the United Kingdom kept the bulk of the spoils for itself. Imperialists as Milner and Smuts were very much willing to accept mandates as a concession in order to get their prizes.